

ÎN AFARA ETICII?
Filosofia politică
și principiile morale

Eugen Huzum

INSTITUTUL EUROPEAN

FILOSOFIE

ACADEMICĂ

Eugen Huzum

**În afara eticii?
Filosofia politică și principiile morale**

În memoria bunicilor mei,
Sterian și Steriana,
care mi-au insuflat dragostea pentru cunoaștere
și mi-au determinat cele mai frumoase amintiri ale copilăriei

Cuprins:

Cuvânt înainte
Precizări și justificări terminologice
Despre moralismul realismului radical
Despre realismul moderat
Despre justificarea moralismului
Despre obiecțiile realiste împotriva moralismului
Cuvânt de încheiere
Referințe bibliografice
Indice de autori și concepte fundamentale
Abstract
Résumé

Cuvânt înainte

Cartea de față este rezultatul examinării principalelor teze metodologice sprijinite de susținătorii realismului în filosofia politică (sau, dacă preferați, în teoria politică normativă¹) și a dezbaterilor pe care ele le-au declanșat. Această examinare m-a condus la

¹ Deși mă număr printre cei care consideră că ar trebui să distingem între „filosofia politică” și „teoria politică normativă” (așa cum o face, spre exemplu, David Runciman, care caracterizează – recunosc, nu neapărat foarte lămuritor – distincția între cele două drept distincția între „ceea ce faci atunci când studiezi ideile politice într-un departament de filosofie” și „ceea ce faci atunci când studiezi ideile politice oriunde altundeva, dar mai ales într-un departament de științe politice” (David Runciman, „What Is Realistic Political Philosophy?” *Metaphilosophy* 43, 1-2 (2012): 58)) și că politica definițională uneori diferită a acestor termeni (i.e., tratarea lor ca termeni echivalenți versus tratarea lor ca termeni ce se referă la realități diferite) este, de fapt, sursa multor neînțelegeri și dialoguri ale surzilor între moralști și realiști, pe întreg parcursul cărții voi urma totuși politica dominantă în acest sens – mai ales printre realiști – și voi utiliza termenii „filosofie politică” și „teorie politică normativă” ca sinonimi.

(sau/și mi-a reconfirmat) patru mari concluzii. Prima este aceea că realiștii radicali au pierdut fără drept de apel dezbateră pe tema moralismului poziției lor, că realismul radical nu este decât un moralism deghizat și că exigența sa metodologică – renunțarea la principiile și valorile morale în argumentarea din filosofia politică – este „nerealistă” (imposibil de realizat în practică). A doua este concluzia că filosofia politică nu este caracterizată întru totul corect atunci când este prezentată doar ca o ramură a eticii, așa cum o fac de obicei filosofii politici moralisti², însă aceasta nu din temeiurile oferite de obicei de realiștii moderați. A treia concluzie este aceea că moralismul reprezintă o metodologie pe care filosofia politică este pe deplin justificată să o utilizeze și că niciun contra-argument realist (radical) nu reușește să atingă teza validității și necesității acestei metodologii. În sfârșit, potrivit celei de a patra concluzii, toate obiecțiile avansate în cruciada realiștilor, radicali sau moderați, împotriva „moralismului” sunt nesustenabile (de cele mai multe ori, ele fiind rodul unor neînțelegeri sau deformări grave ale poziției filosofilor acuzați de acest „viciu” metodologic: Isaiah Berlin, John Rawls, Robert Nozick, Ronald Dworkin, G. A. Cohen, Will Kymlicka, Adam Swift etc.).

În esență, cartea prezintă principalele observații, intuiții și argumente ce sprijină, în opinia mea, aceste concluzii. După cum se poate observa din cuprins, ea este organizată în cinci capitole, cărora li se adaugă un scurt cuvânt de încheiere. În primul capitol precizez principalele concepte – „moralism”, „realism moderat” și „realism radical” – pe care se bazează cele patru concluzii și întreaga mea argumentare pentru ele și – totodată – argumentez pentru politica terminologică și definițională pentru care am optat. În celelalte capitole pledez, pe rând, pentru fiecare dintre cele patru concluzii. În cuvântul de încheiere reamintesc, însumez și resintetizez punctele cheie ale argumentării de pe parcursul lucrării.

Cele patru concluzii menționate pot fi sintetizate în concluzia generală că realiștii – radicali sau moderați – greșesc atunci când argumentează (și consideră că au bune argumente pentru teza) că filosofia politică nu este (doar) o diviziune a eticii sau pentru teza că ea ar trebui „scoasă în afara eticii”³, în sensul că nu ar mai trebui să utilizeze argumente bazate pe principii sau valori morale – sau, așa cum este exprimată uneori această idee, argumente bazate pe principii sau valori morale „pre-politice”. Recursul la

² Dintre multele referințe ce ar putea fi invocate aici, am ales să trimit la Isaiah Berlin, *Four Essays on Liberty* (Oxford: Oxford University Press, 1969), 120 (trad. rom. *Patru eseuri despre libertate* (București: Humanitas, 1996), 203) sau Isaiah Berlin, *Liberty* (Oxford: Oxford University Press, 2002), 168, Ramin Jahanbegloo, *Conversations with Isaiah Berlin* (New York: Charles Scribner's Sons, 1991), 46-47, Robert Nozick, *Anarchy, State, and Utopia* (Blackwell: Basic Books, 1974), 4-6 (trad. rom. *Anarhie, stat și utopie* (București: Humanitas, 1997), 45-48), Will Kymlicka, *Contemporary Political Philosophy: An Introduction*, Second Edition (Oxford: Oxford University Press, 2002), 6, Daniel McDermott, „Analytical Political Philosophy”, în *Political Theory: Methods and Approaches*, ed. David Leopold și Marc Stears (Oxford: Oxford University Press, 2008), 11-28, Ronald Dworkin, *Justice for Hedgehogs* (Cambridge & London: Belknap Press, 2011), 5 și Adam Swift, *Political Philosophy: A Beginner's Guide for Students and Politicians* (Cambridge: Polity, 2014), 1-9.

³ Așa cum s-a exprimat unul dintre principalii maeștri spirituali ai realismului radical, Raymond Geuss, în cartea sa cu același nume – *Outside Ethics* (Princeton: Princeton University Press, 2005) – și în mai toate lucrările sale recente, precum *Philosophy and Real Politics* (Princeton: Princeton University Press, 2009) sau *Politics and the Imagination* (Princeton: Princeton University Press, 2010).

astfel de principii și valori este imperativ și inevitabil pentru filosofia politică. Ca atare, împotriva a ceea ce susțin realiștii, ea nu are altă opțiune decât aceea de a rămâne, în linii mari, ceea ce a fost dintotdeauna: un sector al filosofiei morale, o disciplină ale cărei interese de cercetare se află în continuitate cu cele ale eticii. Așa cum o sugerează și titlul ei, cartea de față poate fi descrisă și ca o (nouă) pledoarie pentru această concluzie generală cu privire la specificul și calea de urmat a filosofiei politice⁴.

Nu pot încheia acest cuvânt introductiv fără să le mulțumesc soției mele, Loredana Huzum, și colegii și prietenei Cătălina-Daniela Răducu, pentru atenția și răbdarea pe care au arătat-o în corectarea manuscrisului cărții. Ca și în alte ocazii, eforturile lor au dus la îmbunătățirea semnificativă a multora dintre formulările ei. Se înțelege de la sine, desigur, că vina pentru orice greșeli vor fi rămase între paginile ei îmi aparține în exclusivitate mie.

Mulțumirile mele se îndreaptă și către reprezentanții Editurii Institutul European care au intermediat și au făcut posibilă apariția cărții în cele mai bune condiții: în special coordonatorul Departamentului Drepturi de autor, Elena Uzier, și tehnoredactorul Sonia Rusu. Disponibilitatea, răbdarea și profesionalismul lor au condus la o colaborare excelentă – și, cel puțin pentru mine, foarte agreabilă – în editarea ei. Nu pot decât să sper că această opinie referitoare la colaborarea noastră este, în ciuda cantității de muncă depuse împreună pentru realizarea rezultatului final, una reciprocă.

⁴ Pledoarie ce continuă și dezvoltă (chiar dacă uneori se distanțează de) destul de puținele încercări sistematice de până acum de a apăra moralismul de obiecțiile realiste, precum cele ale lui Adam Swift, „Political Philosophy and Politics”, în *What Is Politics? The Activity and Its Study*, ed. Adrian Leftwich (Oxford: Polity Press, 2004), 135-146, Paul Kelly (*Liberalism*, Cambridge: Polity, 2005, 92-111), Charles Larmore („What Is Political Philosophy?”, *Journal of Moral Philosophy* 10 (2013): 276-306), Alice Baderin („Two Forms of Realism in Political Theory”, *European Journal of Political Theory* 13, 2 (2013): 132-153), Eva Erman și Niklas Möller („Political Legitimacy in the Real Normative World: The Priority of Morality and the Autonomy of the Political”, *British Journal of Political Science* 45, 1 (2015): 215-233 sau „Why Political Realists Should Not Be Afraid of Moral Values”, *Journal of Philosophical Research* 40 (2015): 459-464), Christopher Bertram („Realism, Moralism, Models and Institutions”, *Journal of International Political Theory* (2016). DOI: 10.1177/1755088215626939), Mathias Risse („What Difference Can It Make: Why Write Books on Global Justice in the First Place?”, *Journal of International Political Theory* (2016): DOI: 10.1177/1755088215626738) și Jonathan Leader Maynard și Alex Worsnip („The Realist Narrative about ‘Ethics-First’ Political Philosophy”, Draft, 2016. <<http://www.alexworsnip.com/downloads/RNAEFPP.pdf>>).